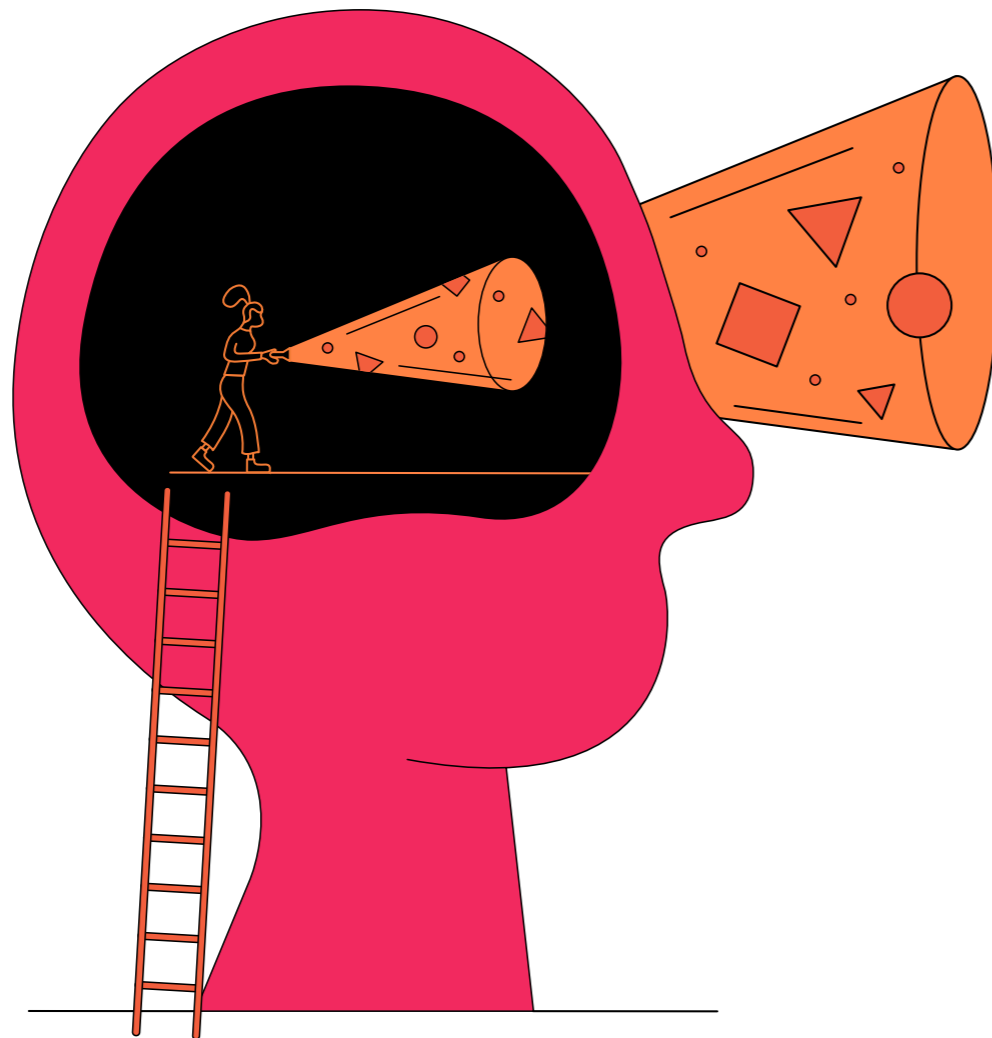

Zichtbaar maken van leeropbrengsten

Aandacht voor het zichtbaar maken van leeropbrengsten van studenten in excellentieprogramma's

Voor wie? Voor scholen die excellentieprogramma's ontwikkelen voor studenten die meer willen en kunnen. **Waarom?** Om scholen in de gelegenheid te stellen om een volgende stap in hun excellentie-activiteiten te maken stelt MBOe aanjaagden voor ontwikkeling beschikbaar. In de aanvragen van scholen valt op dat aanvragers het lastig vinden om leeropbrengsten en -effecten van hun programma's voor studenten te formuleren. Daarnaast komt de relatie tussen de visie op excellentie, het programmaontwerp en de leeropbrengsten nog weinig uit de verf.

In de publicatie 'De Staat van excellentie in het mbo in 2020' geeft meer dan de helft van de mbo-instellingen aan dat hun volgende stap ligt in het (her)ontwerpen van excellentieprogramma's. Genoeg reden om eens stil te staan bij leeropbrengsten van studenten in excellentie.

Excellentieprogramma's verschillen in meerdere opzichten van het reguliere aanbod:

- ✓ ze zijn vaak extra-curriculair met een substantiële rol voor externe partners uit het bedrijfsleven of werkveld
- ✓ ze zijn vaak gekoppeld aan internationalisering
- ✓ docenten hebben vaker in een coachende rol
- ✓ er is meer aandacht voor persoonlijke leerdoelen van de student

Afgelopen jaren is er flink gepioneerd met excellentie. Scholen hebben programma's ontwikkeld voor studenten die meer willen en kunnen. Excellentieprogramma's zijn er in soorten en maten, bijvoorbeeld multidisciplinaire programma's op centraal niveau of een programma verbonden aan een opleiding.

Wat maakt het lastig om leeropbrengsten van studenten in excellentie te benoemen?

- Het gaat om nieuw ontwikkeld onderwijs.
- Veel energie gaat zitten in het uitdenken van leeromgevingen en leeractiviteiten voor studenten vanuit de uitdaging die dat oplevert voor studenten. De vraag 'Wat willen we dat studenten ervan leren?' vormt minder vaak het vertrekpunt.
- Het gaat vaak om open opdrachten, met ruimte voor eigen invloed van de student.
- Excellentieprogramma's richten zich vaak op persoonlijke ontwikkeling en betrekken individuele leervragen van studenten. Dat vraagt een andere taal en maakt het lastig om vooraf (geplande) leeropbrengsten te benoemen.

- Anders dan in het reguliere onderwijs ligt de opbrengst en wat je moet leren niet vast, zoals in een KD. Het draait niet om cijfers of de goede uitkomst en de 'rechte' weg daarheen: 'Als het in één keer goed is, dan heb je niks geleerd.'
- Het leer- en ontwikkelproces staat in excellentieprogramma's vaak centraal. Het proces draagt waarde in zich. Daarmee ligt de nadruk meer op wat je teweegbrengt dan de exacte uitkomst. We zijn niet gewend om dit in leeropbrengst uit te drukken.
- Excelleren doe je samen: de waarde van excellentieprogramma's zit vaak ook in samen leren, als community van studenten met de docent/coach.
- Checken we de leeropbrengsten voldoende bij studenten?
- We willen excellentie niet dichttimmeren, maar wel laten zien dat het werkt.

Is het belangrijk om leeropbrengsten van studenten (vooraf) te kunnen benoemen?

Ja, om meerdere redenen: Elke docent of coach die betrokken is bij excellentieonderwijs zal geen seconde twijfelen aan het nut of de waarde van excellentie voor studenten. Als je erbij bent, voel je dat aan alles en weet je dat. Het ook zichtbaar kunnen maken of goed verwoorden is vers 2.

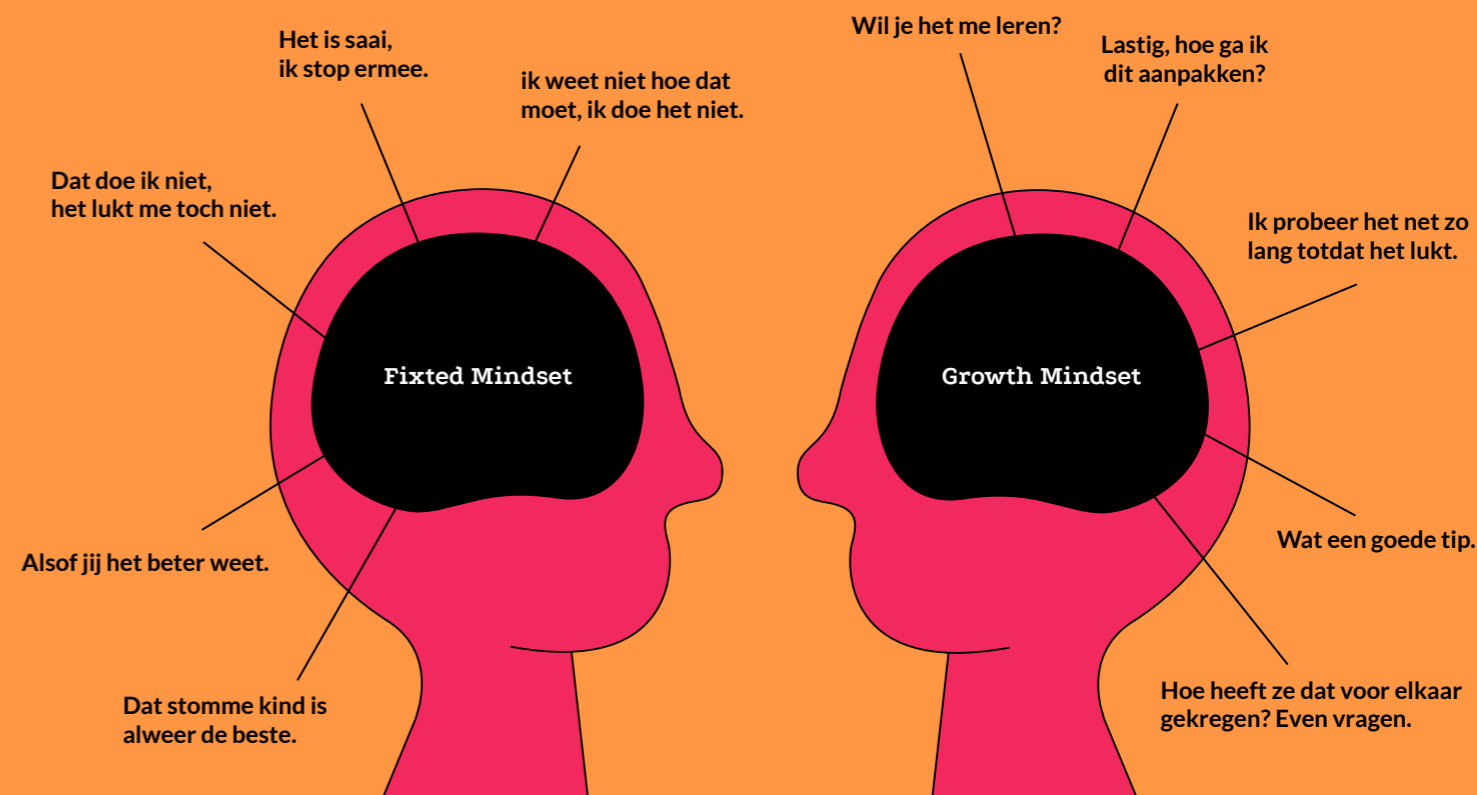
- Beter (vooraf) nadenken over de leeropbrengsten helpt je om het programma goed in te richten vanuit de leerdoelen, in plaats van andersom.
- Duidelijkheid over wat het (ze) oplevert, kan studenten enthousiasmeren en over de streep trekken om mee te gaan doen.

- Beter zicht op leeropbrengsten helpt om de (meer)waarde van excellentie voor het reguliere onderwijs zichtbaarder te maken: we weten dat excellentieelementen in zich draagt die de motivatie en leerplezier van studenten verhogen en goed zouden zijn voor alle studenten. Dat 'goed' willen we kunnen verduidelijken.
- Een gedeelde taal daarvoor ontwikkelen maakt het mogelijk om als instellingen van elkaar te leren en elkaar te helpen.
- Het helpt om naar de buitenwereld en de arbeidsmarkt duidelijker te kunnen maken wat deze studenten extra geleerd hebben, boven een bewijs van deelname.
- Kortom, het maakt de meerwaarde van excellentie en daarmee de positie van excellentie sterker.

Wat kun je doen om leeropbrengsten in excellentie zichtbaar te maken?

Mooie uitkomst is niet hetzelfde als leeropbrengst

Veel excellentieprogramma's leggen de nadruk op het bedenken van uitdagende leeromgevingen en leeractiviteiten voor studenten. Het gaat vaak om open opdrachten met ruimte voor inbreng van studenten. Daarmee raken de leeropbrengsten wat op de achtergrond en worden leeractiviteiten soms doelen. Anders dan in het reguliere onderwijs, waar in het KD is vastgelegd wat je moet kunnen en kennen voor het diploma, zijn er voor excellentie-onderwijs geen vaste '(minimum)standaarden'. Een centraal element van excellentie is immers dat het extra is. Het gegeven dat niet vaststaat wat er uit moet komen, onderscheidt excellentieprogramma's. "Maar," waarschuwt een docent: "een top

eindproduct of resultaat hoeft nog niet te betekenen dat er heel veel geleerd is."

Verwar eindresultaat of -product niet met het leerresultaat.

Versie 2.0

De Staat van Excellentie in het mbo 2020 laat zien dat een grote meerderheid van de scholen met excellentieprogramma's focust op een combinatie van professionele en vooral persoonlijke ontwikkeling van de student. Met persoonlijke ontwikkeling wordt bedoeld dat studenten verantwoordelijkheid ontwikkelen en bewuste keuzes maken over waar ze naartoe willen werken en hoe ze dat gaan aanpakken. "Excellentie is investeren in en eigenaar worden van je eigen ontwikkeling." Ook het vergroten van zelfvertrouwen, omgaan met moeilijke situaties of jezelf ontwikkelen in iets waar

je niet goed in bent (bijvoorbeeld 'loslaten' of 'het voortouw durven nemen'). Excellentieprogramma's willen studenten stimuleren om het beste uit zichzelf te halen. Of, zoals een docent het uitdrukt: "Hoe ziet jouw 2.0-versie er straks uit?"

Welke woorden horen bij persoonlijke ontwikkeling?

Denk aan: zelfregulatie, zelfreflectie, kritisch denken, persoonlijk leiderschap, verandering van mindset, empathisch vermogen, aanpassingsvermogen, oplossingsvermogen, creativiteit, samenwerking, ondernemendheid.

Waarde in proces

In excellentieprogramma's ligt vaak het accent op het leerproces, boven de uitkomsten. Een docent: "We gaan uit van de growth mindset. Dat wil zeggen dat we

niet sturen op resultaten of producten, het gaat om het proces. Leren en ontwikkelen is een bewust doel". Dat vraagt bijvoorbeeld dat studenten gemotiveerd zijn om te leren, initiatief nemen, zelfvertrouwen hebben, weten wanneer en waarom ze iets nieuws leren, doorpakken als het moeilijk wordt en inzicht opdoen in hoe ze het beste leren. Het proces heeft waarde in zich. "Het spelen met studenten is het spel".

Vraag je af: 'wat willen we zien bij studenten en wat wil de student bij zichzelf zien?'

Die vraag geldt uiteraard niet alleen binnen de scope van het programma, maar vanuit de visie: Hoe willen we dat onze (oud-)studenten zich straks kunnen gedragen? Met welk perspectief gaan ze het werkveld in? Wat verwacht het werkveld van (goede) mbo'ers?

“

Excellentie is investeren in en eigenaar worden van je eigen ontwikkeling

Leren fouten maken

In excellentieprogramma's is er ruimte voor autonomie van studenten. Daar hoort bij de kans krijgen om uit te proberen en fouten te maken. Veel programma's gaan (ook) uit van eigen leervragen, -leerwensen of leerdoelen van studenten. Dat maakt het lastig vooraf uit te tekenen wat de opbrengst daarvan zal zijn. Een docent: "Vorig jaar zei een student: 'Fouten maken, daar leer je enorm van.' Dat

is dan helemaal geslaagd. Wij zitten niet vooraf met een student: 'jij wilt leren fouten maken'. En toch gebeurt dat dan wel." Een andere docent zegt: "Ik heb mijn accent verlegd naar zorgen dat studenten hun eigen leerdoel gaan kiezen."

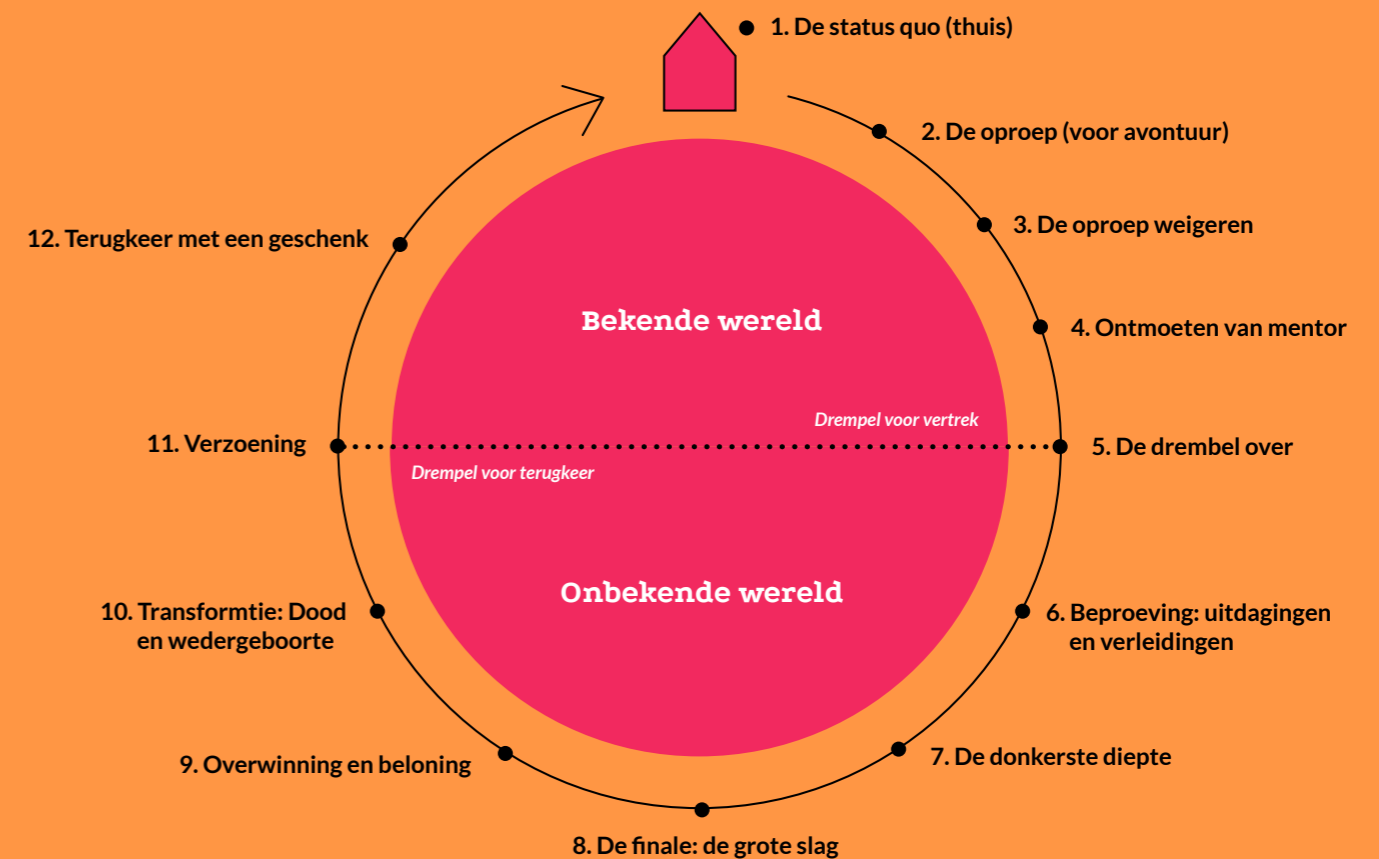
Denk na over leeropbrengsten die je kunt 'plannen' vanuit de structuur en leervragen en houd ook ruimte voor serendipity learning: leren waar je niet naar op zoek bent.

Tools om te laten zien wat je geleerd hebt

"Al doende leren studenten dat ze, wat ze geleerd hebben in hun opleiding, dat ook kunnen gebruiken in andere contexten. Daar zit ook leerwinst in. In het multidisciplinaire, dat je van elkaar dingen leert: in de ene opleiding ligt de focus meer op presenteren, in een andere op gesprekstechnieken of creativiteit. Die kwaliteiten kun je ook van elkaars sterke kanten leren en je kunt elkaar daarbij helpen." In programma's is expliciet aandacht voor wat een student heeft geleerd. Bijvoorbeeld via reflectieopdrachten, 360 graden feedback, een persoonlijke fotoposter waar de student leerresultaten op noteert, via een leermeter met breed en open beschreven competenties, bijvoorbeeld gebaseerd op het handelen van een professional/rubrics of er wordt letterlijk met lego-blokjes gebouwd aan persoonlijke leerdoelen. Nog een manier is de verhaalstrategie van 'De reis van de held/the learning journey' (het leerpad).

Gebruik instrumenten en tools om leerresultaten van studenten zichtbaar te maken en betrek studenten daarin.

De reis van een held

Samen leren

In veel programma's is samen leren een expliciet onderdeel. "Dat maakt dat studenten voor elkaar de lat gaan leggen", zegt een docent. Je stimuleert elkaar om beter te worden. In excellentieprogramma's leren studenten en docenten vaak samen in communities. Ook docenten zijn aan het leren in excellentieprogramma's. De groep vormt een veilige gemeenschap van gelijkgestemden, die een rol kan hebben in het benoemen van de individuele en collectieve leeropbrengsten.

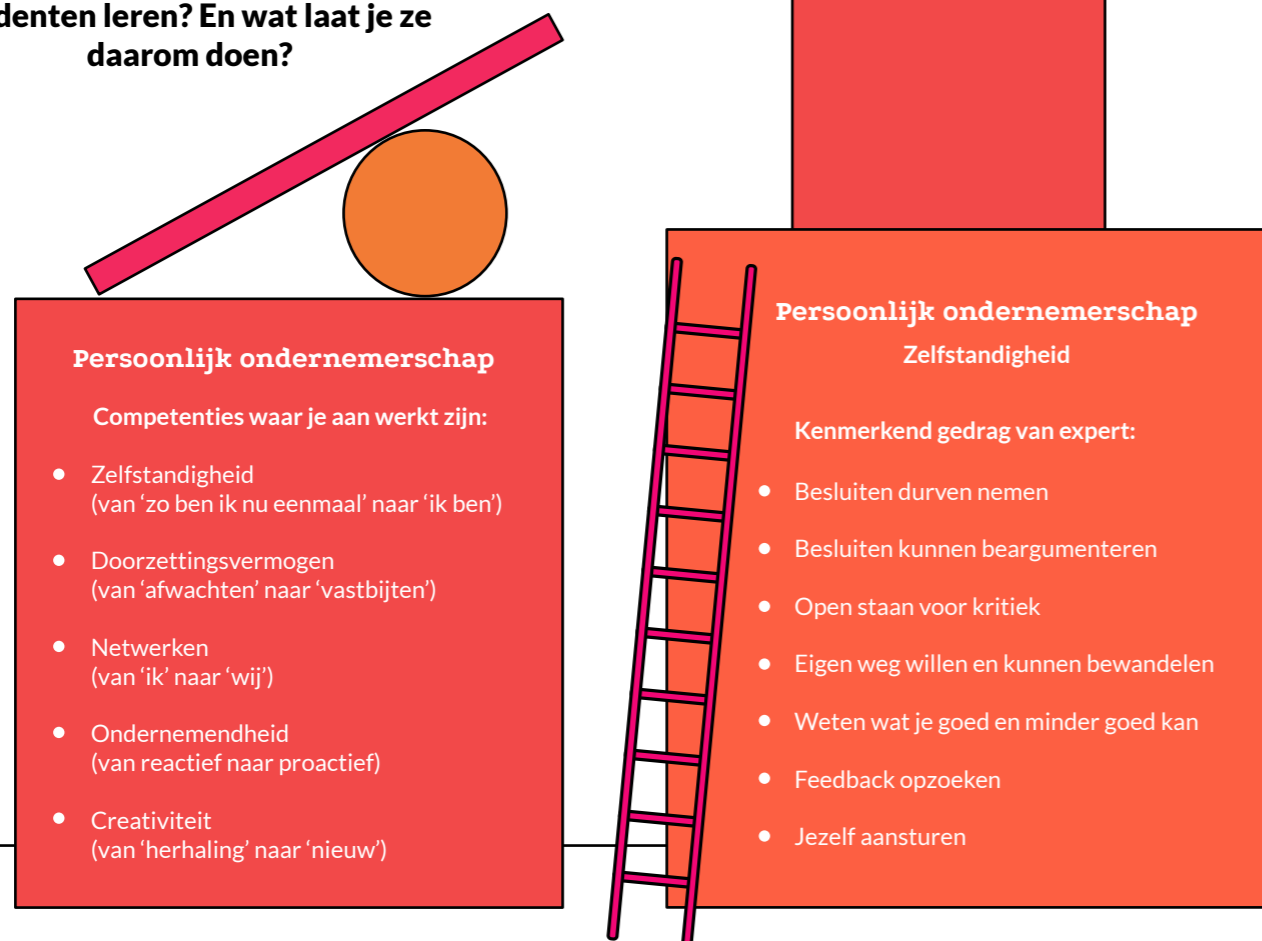
Gebruik de studenten en/in de community om leeropbrengsten te benoemen.

De 'montagetool' voor docenten en studenten (zie leestips) bevat praktische aanwijzingen en geeft een brede richting van 'leerdoelen' aan. Het formuleren van hoe je tot doelen komt, hoe je dat aantoont en meetbaar maakt kan in gesprek met studenten gebeuren, bijvoorbeeld rond 'persoonlijk ondernemerschap'. De bijbehorende competenties en kenmerken van zelfstandigheid zijn nader uit te werken in een 'leerplan' en een ontwikkelportefolio voor studenten. Zo geef je de student een houvast 'op langere termijn' en de docent een beoordelings- én vooral ook een coachingskader: 'dit zijn jouw leerdoelen, hoe staat het er mee?'

Van achter naar voren

In de afgelopen jaren is er veel gepioneerd met excellentie in het mbo. Er wordt vaak vanuit gegaan dat het ontwerpen van programma's een lineair proces is: het start bij een visie en mondt uit in de beoogde leeropbrengsten. Idealiter vertrek je vanuit een visie op excellentie en ga je zo verder het programma vormgeven. Ervaringen van scholen laten zien dat dit in de praktijk niet zo werkt. "We zijn iets gaan ontwikkelen wat er nog niet was," zeggen veel scholen. Dat betekent dat er gaandeweg samen ontdekt, uitgevoerd, uitgeprobeerd, geleerd en bijgesteld wordt en de cirkel steeds opnieuw rond gemaakt wordt. In de aanvragen staat het plan van scholen centraal. Vanuit die gedachte is het logisch om veel aandacht aan de leeromgeving en leeractiviteiten te besteden. Daarmee wordt de programma-activiteit leidend en niet de leeropbrengst.

▼
Draai het eens om: Wat wil je dat studenten leren? En wat laat je ze daarom doen?

Verder lezen:

Programma's voor excellentieonderwijs
Ervaringen uit hoger onderwijs vertaald naar het mbo. Berge, H. ten e.a. (2018).
<http://mboinbedrijf.nl/images/PDF/Programma%20Excellentie.pdf>

Stappenplan ontwikkelen excellentieprogramma's
ROC van Amsterdam/Flevoland (2019).
https://mboe.nl/storage/files/stappenplan_ontwikkelen_excellentieprogrammas.png

Word gewoon excellent!
Denkhulp voor excellentie in het mbo Argumentenfabriek (2018).
<https://mbo-today.nl/wp-content/uploads/2018/03/Excellentie-in-het-mbo-boek-compleet.pdf>

Iedereen kan excelleren
https://mboe.nl/storage/catalogus_iedereen_kan_excelleren.pdf

Montagetool voor docenten
https://mboe.nl/storage/montagetool_voor_docenten.pdf

De illustraties in dit document zijn ontleend aan: de Montagetool/ Iedereen kan excelleren (zie Verder lezen) en de website <https://hetnlpcollege.nl/de-reis-van-de-held/>

Kijk voor nog meer good practices, artikelen, filmpjes en presentaties op <https://mboe.nl/library>

MBO

Excellentie in het MBO

Colofon

www.MBOe.nl

Voor meer informatie:
Leontien Kragten
l.kragten@MBOe.nl

Publicatiedatum:
November 2020

Tekst:
Eva Voncken, Bureau Turf

Design:
Studio Esther Matthijsse,
oud excellentie student
SintLucas